

BALKÁNSKÝ KONFLIKT

Zápočtová práce

Obsah

Úvod	3
Historické pozadí konfliktu	3
Balkán v područí Osmanů	3
Nacionalistická hnutí	4
První a druhá světová válka	4
Království SHS, Jugoslávie	4
Titova Jugoslávie	6
Vznik samostatného Slovinska a Chorvatska	6
Válka v Bosně a Hercegovině	6
Současnost Bosny a Hercegoviny	7
Makedonie	7
Kosovo	7
Černá Hora	8
Závěr	8
Použité prameny	9

Úvod

Válka v Jugoslávii přinesla do Evropy 90. let události, které jsme byli zvyklí vídávat pouze v televizních zprávách z jiných kontinentů nebo v dokumentech ze 2. světové války. Mnozí z Čechů nebyli ani schopni uvěřit, že na místech, která znají z minulých dovolených, zuří nyní prudké boje a odehrávají se etnické čistky.

Naše práce se bude snažit nalézt historické kořeny této série konfliktů a stručně popsat její průběh. Rádi bychom se pokusili o objektivní přístup bez zbytečných emocí a stranění některému ze zúčastněných. Pokusíme se také o popis současného stavu s vyhlídkami do nejbližší budoucnosti.

Historické pozadí konfliktu

Balkán v područí Osmanů

Jižní Slované přišli na Balkán za raného středověku z oblasti Běloruska a Ukrajiny. Po svém příchodu vytvořili první slovanské státy. Doba pro jejich vznik byla mimořádně příznivá. Moc Byzance pomalu ustupovala a západní státní útvary byly příliš vzdálené na to, aby mohly situaci na Balkánu ovlivňovat.

Centrum říše Srbů bylo v současném Kosovu, v Kosovu poli, severozápadně od Prištiny. Srbové zde dodnes vidí svou domovinu a počátky svého státu vnímají jako bájnou dobu reků a heroických činů.

Na scéně se ale nečekaně objevila nová síla – osmanští Turci. Přišli přes Malou Asii a Byzanc a podmanili si území dnešního Bulharska a Srbska. Dobyli Albánii, takže ze dvou stran ohrožovali zbylá srbská území – dnešní Kosovo a Makedonii.

V roce 1389 se Srbové naposledy pokusili o odpor. Kníže Lazar shromáždil 100 000 vojáků. Vojska se setkala na Kosově poli. 28. června začala bitva. Po smrti sultána Murada I. se rozjeli poslové do světa, aby oznámili srbské vítězství. Předčasně. Muradův syn Bajezid převzal velení a v bitvě zvítězil. Kníže Lazar byl popraven a srbský stát zanikl.¹

Pro Srby se stalo Kosovo pole doslova mýtem. Lazar byl prohlášen za svatého a Vidov dan (28. červen) byl jedním z nejdůležitějších svátků.

Srbové se sice stali součástí Osmanské říše, jejich identitu ovšem pomáhala

---

1 *Dějiny světa v obrazech*, s. 228.

udržet srbská pravoslavná církev. Islám neměl u Srbů úspěch, naopak u Albánců a Bosňanů ano. A právě islamizovaní Albánci a Bosňané k nelibosti Srbů zůstanou na Balkáně i po odchodu Osmanů. To ale předbýváme, nesmíme zapomenout na Chorvaty.

Dějiny chorvatského státu mají počátek již kolem roku 900. Chorvaté tradičně silně tíhli k Západu. Se svou silnou katolickou tradicí (papež jim propůjčil titul „Bašta křesťanství“) byli vždy poslední výspou západní civilizace a byli na to patřičně hrdí.

Právě jejich území se stalo nárazníkovou zónou mezi říší Osmanů a habsburskou monarchií. Po útoku Turků na Vídeň v roce 1529 začali Habsburkové opevňovat svoji jižní hranici, která se táhla napříč dnešním Chorvatskem. Protože stálé vojenské posádky by byly finančně velmi nákladné, zřídili Habsburkové pohraniční obranné osady, ve kterých mohli jejich obyvatelé svobodně hospodařit. To bylo ideální pro bojovné Srby, proto začali do Chorvatska hromadně odcházet. Jako graničáři s celoživotní brannou povinností byli osvobozeni od daní, měli svobodu vyznání a další výhody. To ke sblížení Srbů a Chorvatů nijak nepřispělo.

Nacionalistická hnutí

Na počátku 19. století se Srbové jako první národ zbavili Turků. Původně malé území okolo Bělehradu, nezávislé knížectví, se rozhodli rozšířit na všechna území, která kdysi obývali.

Se stejnou ideou ale přišli i Chorvaté - v době chorvatského národního obrození přišel Ante Starčević s myšlenkou Velkochorvatska, území od Alp k Drině, od Albánie až po Dunaj.

Mezi těmito dvěma extrémními proudy existovala ještě umírněná jugoslávská škola, reprezentovaná katolickým biskupem Josipem Štrossmayerem. Podle něj jsou Jihoslované jeden národ, Chorvaté, Srbové atd. jsou jeho kmeny.

První a druhá světová válka

Snahou o sjednocení území pod svou vládou se Srbové dostali do konfliktu s Rakousko-Uherskem. To anektovalo roku 1908 Bosnu, což jenom vyostřilo situaci.² V roce 1914 (a bylo to opět právě 28. června) došlo ke známému sarajevskému atentátu, který se stal

---

2 *Encyklopedie historie světa*, s. 376.

vítanou záminkou k vyhlášení války. Srbové se až do roku 1915 udatně bránili, teprve s německou pomocí (a na to Srbové nikdy nezapomněli) bylo Srbsko obsazeno. Chorvaté a Slovinci bojovali až do konce války na straně Habsburků.

Po porážce Rakousko-Uherska se Srbové stali vůdčí silou na Balkáně. V nově vzniklém Království Srbů, Chorvatů a Slovinců (SHS, od roku 1929 Jugoslávie) měli jasnou převahu. Ústava z 28. června 1921 byla centralisticky srbská. Ostatní národy se s tím nechtěly smířit. Rolnická strana (nejsilnější v Chorvatsku) požadovala autonomii. V roce 1928 byli přímo v parlamentu tři představitelé této strany zastřeleni. Situace se vyostřila natolik, že král Alexander vyhlásil královskou diktaturu, politické strany byly zakázány, fungovala ostrá cenzura a národnostní problémy byly potlačeny. Chorvaté na novou situaci reagovali vznikem fašistické teroristické organizace Ustaša. V jejím čele stál Ante Pavelič, podporovaný Mussolinim. Heslo ustašovců bylo „Smrt všem Srbům!“. Pravděpodobně tato organizace spáchala atentát na Alexandera, kterému král podlehl. Jeho nástupcem se stal v roce 1934 jeden ze synovců, princ Pavel.

Ve vypjaté situaci blížící se 2. světové války se Pavel snaží o nápravu poměrů. 26. srpna 1939 je vyhlášena autonomie pro Chorvaty. Hitler naléhá na Jugoslávii, aby se připojila k Ose. Po vstupu německých armád do Bulharska a Rumunska jugoslávští představitelé podepisují spojení s Německem. Tradiční protiněmecké nálady ale vyvolají vojenský převrat. Armáda podporovaná britskou tajnou službou vyhlašuje Německu válku, po jedenácti dnech ale musí kapitulovat.

Jugoslávie přestává existovat. Západní území získává Itálie, Vojvodinu Maďarsko, Makedonii Bulharsko a Kosovo Albánie. Na zbytku území vzniká tzv. Nezávislý stát Chorvatsko v čele s Ante Paveličem. Tento stát je ovšem vojensky obsazen německou a italskou armádou.

Nové Chorvatsko bylo samozřejmě velice problematickým územím. Chorvatů bylo jen 50%, Srbové tvořili přes 30% obyvatelstva. Chorvaté chtěli využít situace a Srby zcela zlikvidovat.

Ze členů poražené, převážně srbské armády vznikla odbojová organizace, jejíž členové si říkali četnici. Četnici původně bojovali proti Němcům. Když ovšem Hitler nařídil za jednoho zabitého německého důstojníka zastřelit 100 srbských zajatců, začali bojovat proti Chorvatům.

V roce 1941 se objevila nová síla v osobě Josipa Broze Tita. Tito byl komunist, šéf národně smíšeného partyzánského hnutí. Začal boj všech proti všem. Partyzáni považovali všechny ostatní skupiny za nepřátele a likvidovali je. Válka v Jugoslávii přinesla

přes 900 000 mrtvých.³

V listopadu roku 1943 prohlásili komunisté krále za sesazeného z trůnu a po skončení 2. světové války se stali vůdčí silou v nové Jugoslávii.⁴

Titova Jugoslávie

Tito jako prezident prohlásil národnostní problémy za neexistující a až do roku 1980 (kdy zemřel) vládl pevnou rukou celé Jugoslávii. Aby omezil ambice Srbů, vyhlásil Kosovo a Vojvodinu jako autonomní oblasti.⁵ Za jeho vlády nedocházelo k žádným větším projevům nespokojenosti. Přispívala k tomu i mezinárodní situace. Představitelé Sovětského svazu nesouhlasili s jugoslávským pojetím socialismu a právě tato vnější hrozba likvidovala vnitřní problémy.

Po Titově smrti se rozdílily mezi jednotlivými částmi země a jejich obyvateli projevíly nejprve ve sféře ekonomické.⁶ Rozvinutější a bohatší Slovinsko a Chorvatsko odmítalo řízení ze srbského Bělehradu. Už rok po Titově smrti proběhlo povstání v Kosovu, které bylo rychle potlačeno. Na shromáždění, které se konalo 28. června 1989 na Kosově poli, mluvil Slobodan Milošević o nových bojích.

Vznik samostatného Slovinska a Chorvatska

K vyhlášení samostatného Slovinska a Chorvatska došlo v červenci 1991. V etnicky téměř homogenním Slovinsku k větším konfliktům nedošlo, federální armáda se po měsíci ze země stáhla.

V Chorvatsku ovšem Srbové vyhlásili na jedné třetině území Republiku Srbská Krajina. Začala válka mezi chorvatskou armádou a Srby žijícími v Chorvatsku, kterým přišla na pomoc federální armáda. V létě 1995 Chorvatsko zpět dobylo Krajinu, což v praxi znamenalo postupné zastavení bojů a zánik Srbské Krajiny.

Válka v Bosně a Hercegovině

---

3 VYKOUKAL, J.; LITERA, B.; TEJCHMAN, M., *Východ*, s. 211.

4 Tamtéž, s. 210.

5 Tamtéž, s. 213.

6 Tamtéž, s. 640 - 643.

Nejtvrdší boje probíhaly na území Bosny a Hercegoviny, která vyhlásila samostatnost v říjnu 1991. Srbové svrchovanost Bosny a Hercegoviny odmítli uznat, a tím došlo k nejkrvavějšímu evropskému konfliktu od 2. světové války.⁷ Počet mrtvých se odhaduje na 300 000. V zemi žilo 44% bosenských Muslimů, 31% Srbů a 17% Chorvatů, všichni válčili proti všem, Srbové a Chorvaté navíc s podporou ze svých států, Muslimy podporoval arabský svět. Ke konci války se chorvatské a muslimské jednotky účelově spojily do úspěšné ofenzívy proti Srbům.

Současnost Bosny a Hercegoviny

Země je nyní podle daytonské dohody z roku 1995 rozdělena na Federaci Bosny a Hercegoviny, Republiku srbskou a federální distrikt Brčko, který dělí obě entity a spravován je společně. Země je pod kontrolou vojenských jednotek s označením EUFOR. Zemi prakticky ovládá Úřad Vysokého představitele OSN, konkrétně jeho zástupce pro Bosnu a Hercegovinu, jmenovaný Výborem pro implementaci daytonské dohody. Může vyhlášovat zákony a odvolat politika, který podle jeho názoru blokuje rozvoj země.

Makedonie

Konflikty se téměř vyhlý Makedonii. Její vznik (samostatnost vyhlášena v září roku 1991) byl doprovázen spíše neshodami se sousedním Řeckem. Makedonie musela ustoupit od původního návrhu své vlajky a zrušit některé články ústavy, které by mohly být chápány jako základ územních nároků vůči Řecku.⁸

Kosovo

Bouřlivým vývojem prošlo Kosovo. Srbská menšina (200 000) zde žila s albánskou většinou (2 000 000) a konflikty nabývaly stále vyostřenější podoby. Autonomie

---

7 WEGS, J.R.; LADRECH, R., *Evropa po roce 1945*, s. 264

8 WAISOVÁ, Š. *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích*. s. 85.

Kosova byla v roce 1990 po vyhlášení výjimečného stavu zrušena.⁹

V 90. letech byla vytvořena albánsko-kosovská osvobozenecská armáda UÇK. Její teroristické akce, namířené především proti srbským policistům, vyprovokovaly odvetu Srbů. Z Kosova začali odcházet první uprchlíci. Z obavy před opakováním bosenské války zahájilo NATO bombardování srbských pozic v Kosovu, později samotného Srbska. Srbské ozbrojené síly se z Kosova stáhly. Po obsazení Kosova mezinárodními vojenskými jednotkami KFOR vyhnali Albánci 90% Srbů.

Kosovo bylo poté pod správou Mise OSN v Kosovu (UNMIK) a podle rezoluce Rady bezpečnosti č. 1244 mělo zůstat součástí Srbska. V roce 2008 přesto vyhlásilo Kosovo nezávislost, která byla důležitými státy uznána.

Černá Hora

Republiky Srbsko a Černá Hora tvořily od jara 2002 soustátí Srbsko-Černá Hora. Srbští a černohorští představitelé se dohodli na konfederaci se společnou zahraniční a bezpečnostní politikou, ale vlastní ekonomikou a měnou – v Srbsku to byl dinár a v Černé Hoře euro. Společný parlament (126 členů) volil prezidenta, který vedl vládu. V roce 2006 se konalo referendum, Černá Hora se rozhodla pro samostatnost.

Závěr

Oblast Balkánu se momentálně jeví jako území, na němž nehrozí náhlé vypuknutí válečného konfliktu. Neznamena to ale, že je mír a stabilita zajištěna navždy.

Jako zvláště rizikovou oblast můžeme do budoucna hodnotit především Bosnu a Hercegovinu. Současné uspořádání země mají nahradit čtyři územní jednotky - Hercegovina, Západní Bosna, Východní Bosna a Střed. Představy o nich a jejich výklad jsou ale u politiků rozdílné, což může být zdrojem eskalace napětí.

Poměrně nejistá je také situace v Makedonii. Albánská menšina (odhady kolísají mezi 20 - 40% obyvatelstva země¹⁰) se může cítit být povzbuzena uznáním nezávislosti Kosova a usilovat o totéž, případně o připojení k Albánii.

---

9 VYKOUKAL, J.; LITERA, B.; TEJCHMAN, M., *Východ*, s. 743.

10 WAISOVÁ, Š. *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích*. s. 85.

Téma situace na Balkánu tedy zajisté ze studia mezinárodních vztahů nevymizí ani v 21. století.

Použité prameny

Dějiny světa v obrazech. 1. vyd. 1995. ISBN 80-7176-154-0

Encyklopedie historie světa. 1. vyd. 2001. ISBN 80-7181-567-5

VYKOUKAL, Jiří; LITERA, Bohuslav; TEJCHMAN, Miroslav. *Východ*. 1. vyd. 2000. ISBN 80-85983-82-6

WAISOVÁ, Šárka. *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích*. 1. vyd. 2005. ISBN 80-7178-390-0

WEGS, J. Robert; LADRECH, Robert. *Evropa po roce 1945*, 1. vyd. 2002. ISBN 80-7021-507-0